

H O Z Z Á S Z Ó L Á S

A ZSIDÓ NÉPKÖZÖSSÉG GONDOLATA

Az európai méretű antiszemita áramlat által mesterségesen életre hívott zsidó kérdésben a védekezésnek több formája került forgalomba. A legismertebbek eddig: a zsidó nemzeti újjászületés (cionizmus), az átrétegződés, az asszimiláció (ahol lehet) s a népközösségi alapon történő magatartás gondolata. Következő írás ezt a Kelet- illetve Délkelet-Európában igen természetes, eddig azonban kevésbé érintett koncepciót állja. (A szerk.)

A zsidóság helyzete ma is világszerte a zsidóság széttöredezettségét tükrözi. Voltak történelmi szakaszok, amikor egyes országokban a zsidóság emancipációja csaknem elérte azt a fokot, hogy a környező uralkodó népekhez való asszimilálódása ugye népi, mint társadalmi értelmezésben tökéletesnek látszott. Ez a látszat azonban a felületes szemlélő számára is csak addig nyújtotta az emancipáció kiváltságos helyzetét, amíg az épp szóbanforgó nyelvterületen vagy még távolabb a gazdasági ellentmondások élére nem állították a társadalmi helyzetet. A zsidóság egyedeinek emancipációja egyéni vállalkozás, egyéni eredmény maradt és mint ilyen, a népek történelmében egyedül álló, mert az emancipáció nem a népi erők kölcsönhatásán, hanem a népi erőktől való elszakadáson alapult. A zsidó néptömegek ilyenformán mindenkor magukra voltak hagyva és fejlődésükben nem követhették a történelem ütemes járását.

Az a tény, hogy a zsidóság a művészetekben és tudományokban több helyen számarányához képest aránytalanul nagy képviselőttséghez jutott, ugyancsak a fenti megállapítást igazolja. Az energiák felfokozására rendkívül alkalmas kisebbségi sors lázas tömegküzdelmében a kiemelkedő zsidó tehetségek az egyetemes kultúra vonalába illeszkedtek bele és az uralkodó népek kultúraszínvonalának képviselőivé váltak. Miután ezek egyik oldalon a zsidó tömegsors hatóerejét s a másik oldalon a zsidó néptömegek terhét magukról lerázva egyéni képességeik könnyedségével nyargaltak az érvényesülés felé, addig a népi értelemben magukra hagyott zsidó tömegekre dialektikus egyértelműséggel szakadt az egyes történelmi szakaszok tragédiája. Ezeknek a tragédiáknak a sorozata azután végzettszerűen nem a népi összefogás hatásában jutott kifejezésre, hanem ellenkezéleg: az alsóbb zsidó rétegek további, a fejlődés szempontjából káros, belső tagozódására vezetett, ami különben a nagy népközösségekben élő népek életében is feltalálható. Ez utóbbi esetben — az osztálytagozódáson belül, — egyes zárt területeken, különösen a parasztság körében, szektáriánus elkülönüléseket hoztak létre. Ez a magyarázata annak, hogy a zsidó néptömegek aránylag nagy, tömött egységben élve sem tudtak a népközösség termékeny talajában gyökeret verve lépést tartani a történelem járásával és így a történelem minden vihara megiepetésszerűen, felkészületlenül érte. Nem készült el a népközösség Noe bárkája és ezért fejvesztetten rohannak az itt-ott feltűnedező, de bizonytalan mentőcsónakok felé, hogy akik bejutottak, a boldog felszabadulás érzésével hagyják maguk mögött, tömegeivel együtt, a pillanatnyilag szóhoz jutott népi öntudatot.

Nehéz bírálatot mondani arról, hogy a népi közösség hiánya miatt kiket terhel a felelősség, de a zsidóság tragédiája kétségtelenül ezzel magyarázható. Ma már mélyen benne él a zsidóság a tizenkettedik órában és így időszerűtlen a történelmi felelősség kutatása s ezért sokkal konkrét feladat a mai lehetőségek feltárása. Viszont ez távolról sem oly egy-

szerű, hisz' az érintett nehézségeken kívül, hiba lenne be nem ismerni azt a hiányosságot, ami nemcsak a világ, hanem a közös földrajzi és néprajzi területen élő zsidóság belső életének, szociális helyzetének ismeretlenségéből adódik. Ilyen körülmények közt a legelső és egyben legsürgősebb feladat a zsidóság megismerése. A kérdés alapos kimerítése nélkül a tennivalók minden jóakarattal sem lehetnek népi értelemben következtetések.

Sokat mondták és mondják ma is, hogy a zsidóság beolvadása a környező népek társadalmába az egyetlen megoldás, amit minden zsidónak követni kell. Ez a felfogás nem azért téves, mert célkitűzésében hibás, hanem azért, mert a cél keresztülviteléhez szükséges körülmények elősegítésében nélkülözi a népek történelmében elengedhetetlen — a zsidó néptömegek sorsában, lelkében is bentszunnyadó, de a népi kiélés formációiban utat nem találó — feltételeket. Minden uralkodó népnek megvan a lehetősége ahhoz, hogy különböző tudományos intézeteken keresztül és azok reprezentánsai útján a népi problémák kulturális megnyilatkozásaihoz a kezdeményezés indítósebességét a beteljesülés felé megkapják, míg gazdasági problémáik megoldásához társadalmi és államberendezkedésükben megnyilvánuló hatóerejükkel jutnak el. Mi van ebből meg a zsidóság számára? Nyugodtan mondhatjuk: vajmi kevés. Ezért naiv az az egyéni kísérlet vagy óhaj, hogy a zsidóság olvadjon be maradéktalanul a környező népek életébe. Ezért a zsidó szellemiség számára történelmi felelősség formájában áll elő a kérdés, hogyan lehet a getho szellem kemény kéréget mégis olymódon áttörni, hogy az emelkedettebb szellem befolyása tért nyerjen és a zsidóság — a számára életkérdést jelentő demokrácia széles bázisán, — érdekeinek megfelelő helyet betölthesse. Enélkül a zsidóság nem juthat a fejlődés amaz egészséges útjára, mely az egyetemes kultúra vonalán a népek valóságos asszimilálódását készíti elő. Ennek az óhajnak viszont helyes utat csak úgy jelölhet ki, ha a zsidó népi élet minden vonatkozása felkutatásra kerül és azon keresztül nemcsak a zsidóság ismeri meg önmagát, hanem megismerik a környező népközösségek is, mert csak egy ilyen „közeledés“ vezethet az igazi, kölcsönös megismeréshez és ezen keresztül a népek megbékéléséhez.

Történetek és történelem kísérletek ma is a zsidó kérdés megoldására, azonban itt is az időszerűtlenség legyőzhetetlen akadályai emésztik fel aránytalan mértékben az energiákat. Felesleges statisztikai adatok felsorolása, mert könnyen félreírhatnák és támadásnak minősíthetnék a valóság kendőzetlen feltárását, ám a népi feladatok háttérbeszorulása — ha kis mértékben is — ezekre a kísérletezésekre vezethető vissza. Ezt a felfogást igazolja az a történelmi tény, hogy a világ összes népeimél mind erőteljesebben nyilatkozik meg a népi összefogás gondolata s a társadalmi élet ellentmondásaiból fakadó bizonytalanság következtében mind szélesebb alapokra törekednek építeni jövőjüket. Kétségtelenül az elért eredmények nem teljesen értéktelenek s azok megtartása egyetemes érdeke a zsidóságnak, de míg egyrészt a kísérlet kiesik a történelem időszerűségéből, addig másrészt tulzatosan elvonja az energiákat az égető népi problémák egyetlen sikeres helytállása, a népközösség megteremtése elől. Sajnos, ennek a kérdéskomplexumnak a kimerítése mint vitaanyag nem jutott elég korán a nagy nyilvánosság elé, mert a népközösség hivatott képviselői — mint arra fentebb rámutattunk — az uralkodó népek közösségének szóvivői lettek s megfelelő képviselő hiányában egyoldalúan futott a kérdés, nem a nyílt vonal, hanem az önmagába visszatérő kör vonalán. Ma tehát az idők mulasztásaival terheltten ott kell folytatni, helyesebben kezdeni a zsidóság kérdésének megoldását, ahol a mai idő annak megnyitását parancsolóan sürgeti.

A zsidóság előbb érintett magámaradása mellett hogyan volt mégis lehetséges, hogy évezredek keresztlül megtartotta, illetve megőrizte népi hagyományait. Erre a kérdésre a zsidóság mai helyzetéből is kiütközik a felelet. A zsidóság ugyanis felekezeti elkülönülésében tükrözi vissza népi hagyományaihoz való ragaszkodását s szinte osztálytagozódás helyett felekezeti tagozott, illetve osztálytagozódásának ténye felekezeti tagozódásában is bizonyos fokig kifejezésre jut. Ez a fejlődés szempontjából *hátrányos* elkülönülés évezredek folyamán csaknem megkövesedett, ugyanakkor azonban magába zárta — ha *dogmatikusan* is — a felmérhetetlen értékű népi hagyományokat. (Talmud, biblia, népszokások, stb.) Ezért ha az elkülönülés merev határait sikerül feloldani, a kölcsönhatás dialektikája fokozatosan előtérbe jut és a népi hagyományok nemcsak az egyes felekezetek, hanem a zsidó népközösség valóságos közkincsévé válnak, megöltik tartalommal, hogy az ily módon felszabaduló energiák hatása a népi öntudatban juthasson kifejezésre.

Nem véletlen, hogy a gazdasági válság kimélyülésének idején fordult az érdeklődés csaknem mindenütt az alsóbb néprétegek felé s hogy ennek az érdeklődésnek központjában mindenütt a belső megismerés feladata áll. A szociográfia ebbe a törekvésben az iránytű, mely a maga tudományos módszereivel méri fel és válaszolja elénk a népek életének legbensőbb valóságát, miután az uralkodó népek életében is vannak ismeretlen területek, elfelejtett népcsoportok, néprétegek, melyek felfedezése, illetve kulturális bekapcsolása a közösségbe a mai nagy világzivatárban nélkülözhetetlen. Mindenféle erő csoportosítása folyik s ez a törekvés vitathatatlanul meghozza a népek számára az érvényesülés lehetőségét annál is inkább, mert a népek között nem lehet érdekellentét, csak érdek-közösség.

Kétségtelenül túlzás lenne most a zsidósággal szemben évezredek hibáit varázslatszerűen pótló követeléseket állítani. A helyes törekvés azonban csak a népi közösség ama gyökeréhez való, minél mélyebb hatolás lehet, amely elég erős volt a népi hagyományok ötezeréves megőrzésére. A feladat ezért az erők csoportosítása és olyan népközösség teremtése, ahol a felekezeti és társadalmi különbségek alkalmazkodásban és nem ellentétben jutnak kifejezésre, mert a zsidó egység megteremtése nélkül a zsidó népközösség nem lehet az a fegyelmezett néptömeg, amely alkalmas az áldozatokhoz nélkülözhetetlen népi öntudat tökéletes megformálásához.

Minden nép ifjúsága a jövő reménysége. Ez a meghatározás irányt is jelent a legfontosabb áldozatok meghozatalára. Ki hinné például, hogy egy Aradon készült szociográfiai felvétel szerint a zsidóság gyermekhalandósága 30 százalékos, azokívül, hogy tömeges a 3-8 gyermekes súlyosan tuberkulotikus, gyermekparalízises, nyomorgó családok száma.

Ha a zsidóság önmagába néz és felteszi a kérdést miben jut kifejezésre, vagy miben jutott valaha is kifejezésre zsidó népi volta, a válasz nem megnyugtató. Végül, ha megvizsgálja mennyi volt a belső akarat és mennyi a külső hatás, ami a zsidóságot önmagától eltávolította, ugy kikerülhetetlenül a népközösség gyakorlati megvalósítása felé fordul, mert csak ez az út vezet a környező népek megértéséhez és ahhoz a megbecsüléshez, amit minden népi törekvés a közösség jogán kiérdemel. (S. L.)

„Elbarbarizálódás áll be, ha egy régi kulturában, mely sok évszázad folyamán a gondolkodás és fogalom világosságához és tisztaságához küzdött fel magát, a mágikus és fantasztikus elem felszáll forró ösztönöknek a gőzében és elhomályosítja a fogalmat. Ha a mítosz kiszorítja helyéből a logoszt!” (J. Huizinga: A holnap árnyékában).